

Module 5: antwoorden

Experimenteel lesprogramma nieuwe economie

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

© 2010, Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede

Het auteursrecht op de modules voor Economie berust bij SLO.

Voor deze module geldt een Creative Commons Naamsvermelding-Niet-Commercieel-Gelijk delen 3.0 Nederland licentie (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/nl/>) Aangepaste versies van deze modules mogen alleen verspreid worden indien het colofon vermeld wordt dat het een aangepaste versie betreft, onder vermelding van de naam van de auteur van de wijzigingen. Gebruiker mag geen wijziging aanbrengen in de auteursrechtvermelding.

SLO en door SLO ingehuurde auteurs hebben bij de ontwikkeling van de modules gebruik gemaakt van materiaal van derden. Bij het verkrijgen van toestemming, het achterhalen en voldoen van de rechten op teksten, illustraties, enz. is de grootst mogelijke zorgvuldigheid betracht. Mochten er desondanks personen of instanties zijn die rechten menen te kunnen doen gelden op tekstgedeeltes, illustraties, enz. van een module, dan worden zij verzocht zich in verbinding te stellen met SLO.

De modules zijn met zorg samengesteld en getest. SLO aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor onjuistheden en/of onvolledigheden in de module. Ook aanvaardt SLO geen enkele aansprakelijkheid voor enige schade, voortkomend uit (het gebruik van) deze module.

Informatie

SLO, VO tweede fase

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 421

Internet: www.slo.nl

Geachte gebruiker

U heeft zojuist een bestand geopend met experimenteel lesmateriaal dat is gebruikt in de pilot voor het nieuwe economieprogramma. Dit lesmateriaal kunt u naast uw lesmethode gebruiken om opgaven (of series van opgaven) in te zetten of bijvoorbeeld als toetsmateriaal te gebruiken. Dit materiaal is "in ontwikkeling", dat wil zeggen dat hier aan wordt gewerkt zodat we onze leerlingen beter kunnen bedienen en/of de mogelijkheden van ons programma optimaler kunnen benutten. Wij stellen het dan ook zeer op prijs indien u uw ervaringen met ons zou willen delen. Verbeteringen, aanvullingen, onvolkomenheden, noem maar op. U doet ons en uw collega's in het land hier een groot plezier mee. Vanzelfsprekend stellen wij het ook zeer op prijs indien u ons uw ideeën, toetsen, PTA's, experimenten etc. laat zien.

Op de website <http://economie.slo.nl> treft u meer informatie

Inhoud

Hint en antwoorden

5

Hint en antwoorden

Oriëntatieopdracht

a.

Activa		debet	Credit	Passiva	
Vast:	Huis (vr 5)	350.000,-	Eigen vermogen	62.100	
Vlottend:	Inboedel	50.000, -	Vreemd vermogen	Hypothecaire geldlening	
	Auto	16.000, -			Lening voor auto
Liquide middelen	Spaarrekening	18.000, -	Lening van tante Agaat	20.000, -	
	Bank	4.000, -		Visa card	5.000, -
	Kas	100, -			1.000, -
Totaal:		88.100	Totaal:	88.100	

- b. De inboedel en de auto worden door gebruik minder waard (afschrijvingen), aflossingen, overtollige bedragen, rente betalingen etc.
- c. Nee, dit is nog geen bezit.
- d. Dat zal ongetwijfeld, mensen rekenen zich nu eenmaal snel rijk. Maar of de bank dit een voldoende argument vindt om een hypotheek te verstrekken, valt te betwijfelen. De familie zal wellicht geneigd zijn een huis te kopen welke op misschien op basis van de toekomstige inkomsten iets "boven hun budget" zou liggen.. Het gezin zou op basis van de erfenis elders dit bedrag kunnen lenen en meenemen in mindering brengen op de hypotheek. Iemand moet dus bereid zijn de 25.000 euro "voor te financieren".
- e. Zie rode bedragen op de balans (de totalen moeten wel aangepast worden)
- f. Het valt te verdedigen om een studie te zien als activa. In feite vertegenwoordigt een studie ook een bepaalde geldswaarde. N.B. het woord investering is hier eigenlijk onjuist. In de economie gebruiken we het woord investering enkel voor bedrijven die kapitaalgoederen aanschaffen.
- g. Hier zou je post moeten opnemen als studie (bezit) of immateriële activa, je bezit het immers nog niet. Aan de andere kant weet je wel dat je inkomsten op termijn hoger zullen zijn, dus het fictieve vermogen van het gezin, of Jantien in dit geval, neemt wel toe. Het blijft natuurlijk altijd lastig dit soort zaken in geld op te nemen, maar het is een mogelijkheid.

Opdracht 1

- a) Lezen
- b) Na 2 jaar: extra inkomen $2 \times 7\%$ van het loon bij 16 jaar.
- c) Na 7 jaar: extra inkomen $7 \times 7\%$ van het loon bij 16 jaar
- d) 7 jaar niets verdienen, dus 7 keer mislopen het loon van een 16 jarige versus 40 jaar lang $7 \times 7\%$ van het loon van een 16-jarige (alleen het deel dat hij dan meer krijgt dan zonder studie).
- e) Antwoord bij c delen door 40 jaar.
- f) Onderbouwde argumenten geven.

Opdracht 2

- Lezen
- Het is afhankelijk van het inkomen van je ouders of en hoeveel aanvullende beurs je krijgt. Basisbeurs is voor iedereen standaard. Op de site van de IB-groep kun je dit vinden. De gemiddelde studieschuld op internet zoeken.
- Opoffering lening aan gaan: minder leencapaciteit na de studie. Minder te besteden nu. Opoffering niet lenen: minder vrije tijd nu. Later pas een goed salaris en uitdagende baan, want je studeert langer.
- Voor de maatschappij kost elke studie veel geld. Het is dan ook fair dat het de maatschappij weer wat oplevert in de vorm van een terug betaalde lening / belasting inkomsten over het loon dat diegene verdient. Cultuur is ook iets dat de maatschappij terug krijgt.

Opdracht 3

- Het bedrag dat ze netto misloopt is $0,6 \times (\text{€}116.058 - \text{€}66.036) = \text{€}30.013$
- Hoogte van de rente; of de rente wordt bijgeschreven; Een eenvoudige benadering geeft al een idee:
Voorbeeld: 4% rente over het gemiddelde spaarbedrag van € 500 per jaar geeft een eindkapitaal na 35 jaar van $35 \times 0,04 \times (\text{€}500 + \text{€}17.500)/2 + \text{€}17.500 = \text{€}30.100$.
Correcte berekening bij 4% rente kan zijn: $500 \times 1,04 (1,04^{35} - 1) / (1,04 - 1) = \text{€}38.299$
NB. De inflatie speelt geen rol. Er worden nominale bedragen vergeleken.
- Plezier in je werk; contact met mensen; inkomen partner; vermogenspositie; gezondheid.

Opdracht 4

- Nu geld opofferen voor inkomen / vrije tijd straks
- Je kunt van je brutoloon sparen
- Een van de twee minder werken is vanuit carrière standpunt beter dan allebei een beetje minder.

Opdracht 5

- De nadelen zijn in de (nabije) toekomst en worden minder zwaar gewogen dan het huidige voordeel.
- De nadelen van roken komen pas in de toekomst. Deze ligt voor jonge mensen ver weg en speelt dus bij de beslissingen een bescheiden rol.
- De vrije tijd (sport, hobby, muziek etc.) die je moet opofferen om dagelijks te studeren weegt op dit moment zwaarder dan het risico van een onvoldoende cijfer over enkele weken.
- mening
- mening

Opdracht 6

- lezen
- suggesties – niet uitputtend –

voordelen kopen (met hypotheek)	nadelen kopen (met hypotheek)
<ul style="list-style-type: none">Je bouwt een eigen vermogen op in de loop van de tijd	<ul style="list-style-type: none">Erg kostbaar in een bepaalde levensfaseFinancieel risico
<ul style="list-style-type: none">De hypotheekschuld wordt jaarlijks door de inflatie reëel lagerDe hypotheekrente is (nu nog) fiscaal aftrekbaarAppeltje voor de dorst – later -	<ul style="list-style-type: none">Vereist een financiële en levensloop planningGrote opofferingskosten in de eerste jaren

voordelen huren	nadelen huren
<ul style="list-style-type: none"> • Groot onderhoud verhuurder 	<ul style="list-style-type: none"> • Huur wordt jaarlijks verhoogd
<ul style="list-style-type: none"> • Je kan relatief gemakkelijker verhuizen 	<ul style="list-style-type: none"> • Woning wordt niet je eigendom • Je mag weinig veranderen aan de woning
<ul style="list-style-type: none"> • Eventueel huurtoeslag 	

- c betoog schrijven met eindconclusie
- d $(396.000 - 80.456) / 80.456 \times 100\% = 392\%$
(per jaar: $392/28 =$ ongeveer! 14%)
- e gemiddeld per jaar stijgen de nominale lonen ongeveer 1.5%; na 28 jaar betekent dat ongeveer 50%. De huizenprijzen zijn dus vele malen sterker gestegen dan de lonen.
Het gaat hier om een indicatie!
- f $396.000 - 80.456 = 315.544$
- g ongeveer 35.000; te berekenen via rekenmodule (via trial and error) $40.000 + 35.000$ geeft een maximaal te lenen bedrag van 394.000.

Opdracht 7

- a) Nu: $(8\% \cdot 25000 \cdot 11 \text{ miljoen}) / 2750000$
2030: $(8\% \cdot 25000 \cdot 11.750.000) / 3.850.000$
- b) Relatief meer ouderen; die betalen niet mee aan de AOW. Het gevolg kan zijn armoede onder de ouderen.

Opdracht 8

- a) Ieder voor zich
- b) Video bekijken
- c) Betoog schrijven

Opdracht 9

- a De eigen bijdrage van 2.500 die hij anders zou kunnen besteden; de gemiste vrije tijd.
- b Bepaalde, incurante studies zijn niet gewild op de arbeidsmarkt;
Studie is geen garantie op een (beter betaalde) baan; het hangt ook af van de situatie op de arbeidsmarkt; je kan je (misschien niet) voorstellen dat er ook teveel economen zijn.
- c Uit eigen interesse; om zijn huidige baan te behouden zal hij zich moeten blijven bijscholen; vanuit gezelligheidsoverwegingen; je kunt na je studie wel ziek, arbeidsongeschikt worden. Meer hoogopgeleiden leidt tot meer aanbod van hoogopgeleiden op de arbeidsmarkt en dat kan leiden tot een daling van de prijs van arbeid, het loon.
- d Economische redenen bedenken.

Opdracht 10 mogelijke slotopdracht

- a) (vak)kennis, vaardigheden en competenties. Op basis van salarisschalen kan je de mogelijke groei bepalen, of vergelijkbare functies in andere bedrijven etc. en dan *verdisconteren* naar het heden
- b) de waarde die het bezit voor het bedrijf uitgedrukt in productie-eenheden rekening houdend met de kosten om de machine aan de praat te houden. Tevens zul je moeten kijken naar de nieuwe beschikbare machines en de mogelijkheden (en de kosten natuurlijk) hiervan.
- c) je kennis, vaardigheden en competenties nemen toe, dus ook je marktwaarde, je wordt aantrekkelijker voor een werkgever
- d) slijtage, verouderde technologie, onderhoud etc.

- e) De "opbrengsten" later stijgen dus het loont om nu harder je best te doen op school en de prikkel om te gaan werken (nu) neemt af.
- f) Als blijkt dat de nieuwe machines veel beter, sneller en efficiënter produceren, zal men eerder overgaan op deze nieuwe technologie. Voor mensen die in dienst zijn geldt hetzelfde. Levenslang scholen is een veelgehoorde term. Als bedrijf (en als werknemer) is hier een gedeelde prikkel.
- g) Eigen antwoord
- h) Eigen antwoord

Opdracht 11

- a) Zie video en persoonlijke argumenten bedenken, denk bv. aan traditie, keuze voor opvoeding van kinderen.
- b) De opleiding van een vrouw wordt minder waard. Er wordt minder lang gewerkt en minder lang carrière gemaakt dus de toekomstige waarde / gemiddelde marktwaarde van een opleiding voor een vrouw wordt minder.

Opdracht 12

- a Ja, sparen is afzien van consumptie.
- b Consumptie op dit moment.
- c Opportuïteitskosten = de kosten van het niet uitvoeren van andere opties; m.a.w. bedenk welke kosten zijn er die (virtueel) ontstaan doordat je spaart voor je pensioen.
- d Mensen overzien de gevolgen van handelingen op zo'n lange termijn niet of niet voldoende. Wellicht willen ze zich daar ook niet mee bezighouden. Misschien hebben ze voldoende vertrouwen in de toekomst en de instituties die professioneel met pensioengelden omgaan, zodat ze zich er nu niet mee bezig willen houden.
- e Hoe langer de looptijd van belegd pensioengeld, hoe hoger het rendement
- f Interesse in de leerstof; investering in je carrière/toekomst; sociale druk; vanwege de boeiende economielessen.

Opdracht 13

- a) Tijdens je pensioen zijn de inkomsten lager dan tijdens het werken. Er komt dus minder aan belastinggeld en sociale premies binnen als veel mensen vroeg uittreden.
- b) Je spaart eerder en langer door. Het vermogen groeit nog verder aan tot je pensioen.
- c) Op de momenten dat je vrije tijd hebt, heb je nog geen groot vermogen of je bent oud.